

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертацията на Георги Димов

На тема:

Градовете в Южна Италия между Изтока и Запада

XI-XII век

За присъждането на образователната и научна степен „доктор”

Темата на дисертационния труд несъмнено е интересна и позволява на докторанта да покаже своите възможности да конципира извори от различен характер и, обединявайки ги, да представи проблема в неговата цялостност. Веднага ще кажа, че той безспорно се е справил с това.

Съдържанието показва, че той я е разделил на десет глави, за да обхване всички аспекти на градската история. Разбира се, започва с увод, в който уточнява тематичния обхват и задачите на своето проучване с цел да обоснове основанията си да включи не само южноиталианските градове, но и тези в Сицилия, да уточни някои *termini tecnici*, а също и транскрипциите на имената на български език. Следва един добър историографски преглед, в който е направен кратък обзор на общите проучвания по темата още от края на XIX в. и отделно от това разбор на историографията по градове. Изворите също са представени добре – както писмените, така и археологическите.

В първата глава е разгледано състоянието на поселенията в Южна Италия преди норманското завоевание, възможностите им за търговия Средиземно море, връзките им с Византия и опитите на някои от тях да си осигурят поне известна самостоятелност на управлението. Появата на норманите, особено на представителите на рода Отвил, (които не биха могли да бъдат назовани изгнанници), довела до още по-сериозна дестабилизация на обстановката на областта, обитавана от твърде разнообразно по етническия си състав и културни характеристики население, управлявано от амбициозни, но не достатъчно силни сеньори,

които отстоявали интересите си предимно с инструментите на насилието. Големият шанс на норманите бил победата при Чивитате и покровителството, което получили от Римската църква. Така бил отворен пътя им към завладяване на земите и действителното упражняване на власт в тях.

Във втората глава са засегнати отношенията на норманските благородници с градовете, които минали под тяхното попечителство и военните действия около превземането на Сицилия, както и е направен преглед на състоянието на властта и градския живот на острова преди 1072 г. Успехите на Робер Гискар го превърнали във водеща фигура и не случайно норманската средновековна историография го представя едва ли не като митичен герой.

Третата глава вече се занимава директно с темата източните и западните влияния в южноиталианските градове. Настаняването на норманите привнесло западни форми на управление не само на земите, разделени на фиефове и раздадени на васали, но и на градовете. Докторантът отбелязва две съществени разлики в последствията от появата на новата власт – в земите на полуострова последствията били по-скоро положителни, а в Сицилия, поне в началото, тя довела до разруха Той е обърнал внимание и на една важна подробност, че в колонизацията на острова взели сериозно участие и лангобардски аристократи със своите армии и това придало една специфика на живота там, която останала валидна и за следващите периоди. Тук е обърнато и подобаващото внимание на норманската укрепителна система, по-специално на началното укрепване на градовете и на строежите на прочутите нормански замъци, направена е типология на укрепленията и на възникналите около тях подградия и неукрепени селища. Следва преглед на социалната структура на населението, на отношенията с църквата и между различните етноси, които били подчинени на норманското управление.

Четвъртата глава е посветена на появата на градската независимост. Авторът я свързва с известна редукция на норманската власт, с връщането на старите традиции, прекъснати рязко от завоевателите. Той проследява титлите на провинциалното и градското управление, за да покаже чрез възстановяването предишната лангобардска и ромейска титулатура пътят към градското самоуправление. Градските свободи били гарантирани от комуналното управление, оглавено от градското „благородничество”. Като характеристика на градската свобода дисертантът е представил строителството на градската катедрала, издигната в чест на светеца-покровител на общността, както и засиленото храмово строителство в отделните квартали и подградия и свързаното с тях трупане на реликви. Но несъмнено най-значимо доказателство за автономията на градовете било тяхното монетосечене, разгледано накратко, но достатъчно убедително.

Съвсем естествено се преминава към следващата глава, посветена на търговията. Разгледани са стоките, обект на размяна, както произвежданите на място, така и внасяните отвън, връзките на местните търговци както с християнския свят, в частност Византия, така и с мюсюлманите. Проучено е монетното разпространение в района, което показва наличието на византийски, фатимидски, западноевропейски и местни нормански номинали. Отделено е място и на ролята на евреите в градската търговия. В отделен параграф Г. Димов отново се спрел на земеделското производство, на структурирането на местния пазар и на градската топография, доколкото е свързана с пазара, на данъците и повинностите. Фактически това е най-важната част на проучването и дисертантът безспорно се е справил добре. Заключение му към тази глава показва сериозното осмисляне на разглежданата тема.

По-нататък идва ред на промяната, настъпила след помазването за крал на Роже II в 1130 г. и разказ за кралската политика към градовете в Калабрия, Апулия и Сицилия, която от една страна носела сигурност, а от друга страна ограничавала градските свободи чрез назначения на кралска

администрация, която да осъществява там непрекъснат контрол. Това довело до един процес на преселване от градовете към селата, обратен на процесите, които протичали в останалата част на Западна Европа.

Друга важна тема, на която докторантът спира вниманието си е управлението на градовете по време на норманската власт, като в нея включва и не дотам успешните им опити им да ѝ се противопоставят. Прецизно са изредени познатите от изворите служби и доколкото е било възможно са коментирани техните функции. Аналогията с развитието на администрацията в Англия е подходяща, тъй като и на двете места се развива онова, което някои медиевисти, сполучливо или не, назовават „нормански модел”, особено като се има предвид твърде силната позиция на юстициариите в двете страни, но, струва ми се, би трябвало да се отчете и разликата, произтичаща както от твърде силното източно влияние на юг и от различната позиция, от която тръгват управляващите, както и това че силната кралска власт на Запад покровителства градовете за сметка на бароните.

Упадъкът на градовете, който е темата на следващата глава, както сполучливо заключава дисертантът, се дължал предимно на прекалената централизация на властта и на непрекъснатото разширяване на кралските монополи. Това ограничавало свободните сдружения на производители и търговци и дало шанс на северноиталианските градове.

В последната глава е разгледана лабилизацията на политическата обстановка след Гийом II и преминаването на кралството в ръцете на Хоенщауфените – следващ етап от сериозна централизация на властта.

Представеният труд прави добро впечатление с огромния фактологически материал от всякакъв характер, който позволява на докторанта да приложи интердисциплинарните методи на изследване. Но от друга страна може би именно желанието му да бъдат включени твърде много факти, някои от които не съвсем в темата на изследването, е било причината те да не бъдат достатъчно добре систематизирани и така да се

получат повторения и един, според мен, твърде голям по обем текст. Веднага добявам, че това е напълно извинимо, като се има предвид все още недостатъчния му опит.

Във връзка с останалите изисквания добавям, че Г. Димов е представил автореферат, три статии по темата на дисертацията – върху монетосеченето в Южна Италия през XI-XII в., върху паричните и търговски отношения между Южна Италия, Византия и Изтока през XI-XIII в. и върху Западнобалканските градове по време на норманските нашествия и шест доклада, изнесени на конференции. Върху темата за времето на своята докторантура той има още десет статии, публикувани или под печат.

След всичко казано дотук смятам, че мога да препоръчам на уважаемото жури заслужено да присъди на докторанта Георги Димов образователната и научна степен „доктор”.

19.04.2014

Проф. дин Красимира Гагова